

שאלות ותשובות וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

חג הפסח תשפ"ה

לכבוד חג הפסח הבאנו לקט תשובות בעניינא דיומא שראו אור ב"וישמע משה" בעבר

האם ניתן להעביר זכות לקבלת 'קימחא דפיסחא' מאחד לשני?

א. שאלה: אדם קיבל מהקהילה שלו תלושים לקניית ביגוד במסגרת חלוקת 'קימחא דפיסחא'. אך הוא אינו זקוק כעת לבגדים הנמכרים באותה חנות, והוא מבקש להעביר את התלושים לשכנו הקרוב אליו, שהוא נזקק מצד עצמו, והוא צריך לקנות בגדים באותה חנות. האם מותר לו להעביר את התלושים לשכנו?

תשובה:

להורים הוצאות גדולות ממה שהם מארחים את בניהם הנשואים, ובה"ג הדבר פשוט שהבנים יכולים ליתן להוריהם את התלוש שהם קיבלו עבור עצמם, שהרי הם מקבלים את כל הוצאות החג שלהם מהוריהם.

ומאחד הרבנים שליט"א שמעתי לחלק בזה בין אם הנצרך הוא מאותה קהילה או שכונה שהארגון הנותן שייך אליה, דאז בעצם גם הוא ראוי לקבל מהם, אלא שהם אינם יודעים את מצבו הכלכלי, או שאינם יכולים לתת לו די סיפוק, וא"כ אינו עובר על דעתם בזה שמעביר אליו את התלושים או את המוצרים. אולם אם הנצרך אינו משתייך לאותה קהילה או שכונה, אסור למקבל להעביר אליו את התלושים, דהרי מתקנות הארגון הוא שהתמיכה מיועדת אך ורק לחברי הקהילה או לתושבי השכונה וכדו'.

והגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א פקפק בסברא זו, ולפי דעתו מי שקיבל תלושים אפי' שלא כתוב עליהם שאין להעבירם לאחר, ואפי' אם כבר קיבל תמורתם מצרכים, אסור לו להעבירם למי שאינו נצרך, דדעת הנותנים שישתמש בזה אדם נצרך. אולם מותר ליתנם לאדם שהוא בעצמו נצרך וראוי לקבל 'קימחא דפיסחא', בין אם זה בתלושים ובין במוצרים, ואין הבדל בין צדקה לצדקה, ואין נ"מ בין אם המקבל הוא מאותה קהילה או שכונה ובין אם הוא ממקום אחר.

הגאונים רבי נפתלי נוסבוים שליט"א ורבי שמאי גרוס שליט"א הסכימו שיש לחלק בין תלושים לבין מוצרים שכבר נכנסו לרשותו. דהנה מי שקיבל זכות לקניה מן הקהילה שלו, או מארגון צדקה אחר, וכתוב עליה שהיא מיועדת לשימוש אישי ואין להעבירה לאחר, אסור לו לעבור על דעת הנותנים, ואם הוא רוצה להעביר את התלושים עליו לקבל אישור על כך ממנהלי הארגון או החלוקה. אולם לאחר שזכה במוצרים עצמם והם נכנסו לרשותו, רשאי לעשות בהם כרצונו ואף להעבירם למי שזקוק להם יותר כפי דעתו, אלא א"כ התנו הנותנים מלכתחילה להדיא שלא יעביר את מה שמקבל לאחר אלא ישתמש בזה לעצמו, דבכה"ג בודאי אסור להעביר לאחר. והביא **הגר"ש גרוס** ראיה לזה ממה שפסק הרמ"א בהלכות מגילה (סימן תרצ"ד ס"ב): אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה, וכתב המ"ב (סק"ט): ר"ל אף דהגובים גבו המעות לצורך סעודת פורים מ"מ יש לעני רשות להוציאן לשאר צרכיו, ע"כ. והכא נמי, אע"פ שגבו את המעות כדי לעזור למי שקיבל את המוצרים, הוא רשאי לעשות בהם כרצונו וליתנם לחבירו.

וגם הגאון רבי חיים צבי שפירא שליט"א חבר הבד"צ בעלזא הסכים דאסור להעביר תלושים מאדם לחבירו, אולם אמר סברא נכונה, דפעמים הרבה שאברכים צעירים עושים את החג בבית הוריהם וסמוכים על שולחנם, ויש

פדה את בנו בחמץ בערב פסח בתוך ל' יום ללידתו

ב. שאלה: קי"ל שאם נתן אבי הבן לכהן את הכסף בתוך ל' יום, חל הפדיון ביום שלושים ומועיל הפדיון. ויש להסתפק מה הדין במי שפדה את בנו בחמץ, באופן שיום שלושים ללידתו חל בתוך הפסח או לאחר הפסח, ונמצא שהחמץ שפדה בו לא יהיה שוה פרוטה בבוא שעת החיוב, אבל בשעה שמסר אבי הבן את החמץ לכהן היה שוה חמש סלעים. האם הבן פדוי או לאו?

תשובה:

לאב תוך ל', אפילו בדיעבד אין בנו פדוי, וטוב להחמיר לחזור לפדותו, ע"כ. והנה לדעת הרמ"א שאם אין המעות קיימים טוב להחמיר ולומר שאין הפדיון חל, פשיטא שבנידון דידן ביום שלושים אין החמץ בעולם, ואף אם ישנו בעולם כמאן דליתא דמי כיון שאינו שוה פרוטה. אולם לדעת השו"ע שאין צריך שיהיו המעות קיימים ביום שלושים לכאורה גם בנידון דידן חל שפיר

הנה ספק זה תלוי במחלוקת השו"ע והרמ"א בהלכות פדיון הבן [יר"ד סימן שה ס"ב], וז"ל השו"ע: מי שפדה בנו בתוך שלשים יום, אם אמר ליה מעכשיו, אין בנו פדוי. ואם אמר ליה לאחר שלשים יום, בנו פדוי ואף על פי שאין המעות קיימים לאחר ל' יום. והרמ"א כתב: וי"א דאם אין המעות קיימים או שהחזירן

הפדיון מכיון שבשעת הנתינה קיבל הכהן דבר השוה חמש סלעים.

וכן הורו הגאונים רבי שמאי גרוס, רבי יעקב חיים סופר, רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א דמכיון ששיעבוד המעות קיים והכהן חייב את דמי החמץ לאבי הבן חל שפיר הפדיון לדעת השו"ע. וכן הסכים הגאון הגדול **רבי חיים קניבסקי זצוק"ל**.

אולם הגאון רבי שמואל יעקב לנדא שליט"א אמר שיש לפקפק בדבר, די"ל שכל זמן שלא הגיע עת הפדיון אין הכהן חייב לאבי הבן שוה כסף, אלא את הדבר עצמו שקיבל בפדיון בנו, ואם מת הבן בתוך שלושים יום יכול הכהן להחזיר לו את החמץ עצמו, ואפילו אם יחזירו לו לאחר הפסח, והחמץ אסור בהנאה כדין חמץ שעבר עליו הפסח, אומר לו הכהן הרי שלך לפניך ואינו חייב להחזיר לו מעות. ודינו כדן מי שהלוה מעות לחבירו ונפסלו, שכתב הרמ"א בחו"מ סימן עד ס"ז, דאם לא התנה המלוה בשעת ההלוואה שיחזיר לו מעות, יכול הלוה להחזיר לו מעות פסולים. והכי נמי אם לא התנה יכול להחזיר לו חמץ שעבר עליו הפסח. ורק בהגיע יום שלושים הופך החוב לשוה כסף ועי"ז חל הפדיון, דבכור נפדה בכסף ובשוה כסף. ומכיון שכאן בשעה שהגיע זמן הפדיון לא היה החמץ שוה כסף אין הפדיון יכול לחול, דאין החוב יכול להתפרק כעת לשוה כסף.

ומצאנו למהרי"ט אלאזי בהלכות בכורות פ"ח סימן עו אות ב, שהביא את דברי התרומת הדשן ח"ב סימן רלד, בדין כהן שהחזיר את המעות לאבי הבן בתוך שלושים יום בתורת מתנה, דכתב תרומת הדשן שלמ"ד אפילו נתאכלו המעות בנו פדוי, גם אם החזיר הכהן את המעות לאב חל הפדיון מכיון שהחזירם בתורת מתנה. ומהרי"ט אלאזי חלק עליו, ולדעתו דוקא היכא דאם מת הבן היה הכהן חייב להחזיר המעות לאב, שייך לומר שבהגיע זמן הפדיון

היה שיעבוד המעות קיים ומכוחו חל הפדיון. אולם אם החזיר הכהן את המעות, אף שהחזירם בתורת מתנה הרי בודאי אם מת הבן בתוך ל' יום אין הכהן חייב כלום לאבי הבן, דבודאי היתה דעתו שאם לא יבוא הבן לכלל פדיון לא תהיה נתינת המעות בתורת מתנה אלא בתורת פרעון, ולא היתה דעתו שיצטרך להוציא מעות משלו ולשלם לאבי הבן, וא"כ לא חשיב שיעבוד המעות קיים, מכיון שאם לא יבוא הבן לכלל פדיון אין הכהן חייב כלום לאבי הבן, ובכח"ג לכו"ע אין הבן פדוי.

ולכאורה יש לדמות נידון דידן לפלוגתא זו של תרומת הדשן ומהרי"ט אלאזי, דלדעת התורה"ד אע"פ שבשעת הפדיון אין החמץ שוה כלום מכל מקום חל הפדיון כפי שווי בעת הנתינה. אולם לדעת מהרי"ט אלאזי, לא שייך שיעבוד המעות בשעה שהגיע עת הפדיון, ולא חל הפדיון לכו"ע, עכ"ד.

הגרש"י לנדא.

[א.ה. לפ"ד הרה"ג שליט"א יש כאן כעין הלואת חיטים בחיטים עד שעת הפדיון, ובשעת הפדיון הופך חוב החיטים לחוב ממון ועי"ז נפדה הבן. ולענ"ד מעולם לא חלה כאן הלואה, דהכהן קיבל את המעות על מנת שלא להחזירם לעולם, אלא לקיים בהם מצות פדיון הבן בבוא העת, ומכיון שמצות פדיון הבן מתקיימת בכסף ובשוה כסף בודאי היה בדעתו מלכתחילה לקבל את המעות בתורת שוה כסף, ולא העלה על דעתו שימות הבן ויצטרך להחזיר מה שקיבל. ואין זה דומה לדינא דמעות פסולים הרמ"א בחו"מ הנ"ל, דשם קיבל הלוה את המעות בתורת הלואה על מנת לפרוע את החוב, משא"כ כאן.

ונ"מ גם בשאר ימות השנה, אם פדה האב את בנו בתוך שלושים יום בדבר שמתקלקל מאילו, כגון מוצרי חלב או בשר ודגים, והכהן לא שמר את המוצרים כראוי ונתקלקלו קודם שלושים יום. דלדעת הרה"ג שליט"א לא חל הפדיון, ולענ"ד חל הפדיון. וכן אם מת הבן בתוך שלושים יום, לדעת הרה"ג שליט"א יכול הכהן לומר לאב הרי שלך לפניך, ולענ"ד הכהן חייב להחזיר שווי המוצרים שקיבל במלואם].

האם מותר לקנות בפסח את הזכות לקנות חמץ לאחר הפסח?

ג. שאלה: סוחר גדול במצרכי מזון, נזדמנה לו אפשרות לקנות חמץ מגוי מיד לאחר הפסח בזול ויוכל להרויח נזה במשך כמה חדשים, וחושש שמא יקדמנו אחר ויקנה ממנו, ושוב לא ימצא לקנות מגוי חמץ כשר למהדרין שיוכל למוכרו לציבור היראים לדבר ה', ושואל האם מותר לו ליתן דמי קדימה להמוכר על מנת שלא לקנות החמץ כלל, ויכול אף לחזור בו מן המקח בכל עת שירצה, ומתכוין רק לקנות ההתחייבות של הגוי למכור לו את החמץ לאחר הפסח.

תשובה:

גם שאלה זו זכית להעלות לפני **גאון ישראל הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, ופסק לי שאסור להתעסק במסחר של חמץ בימי הפסח כלל וכלל. וכלשון זו ממש ענה לי **הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצוק"ל**.

והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א נתן טעם לדבר, דזה נמי נקרא רוצה בקיומו ועובר עליו אע"פ שאינו ברשותו.

האם אפשר לומר רצה לאחר ספירת העומר?

ד. שאלה: אדם עומד באמצע סעודה שלישית, והמנין היחיד בישבו שבו הוא נמצא כבר התפללו ערבית ועומדים לספור ספירת העומר, ומכיון שהוא רוצה לקיים את מצות ספירת העומר ברוב עם הוא מפסיק באמצע הסעודה וסופר עמהם ספירת העומר. לאחר מכן נתעורר אצלו ספק האם הוא יכול להזכיר "רצה" בברכת המזון, או שמכיון שכבר ספר ספירת העומר ששייכת ליום הבא, שוב אינו יכול להזכיר קדושת שבת ששייכת ליום שעבר, מה הדין?

תשובה:

שורש דין הוא במי שהבדיל או התפלל ערבית באמצע סעודה שלישית, דכתב השו"ע הרב סימן קפח סי"ז ששוב אינו אומר רצה בברכת המזון, וכן

כתב המ"ב ס"ק לב. והנידון כאן הוא האם ספירת העומר דומה בזה לתפילת ערבית והבדלה או לאו. ואמר לנו **הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א** שיש חילוק גדול ביניהם, שהבדלה עושה את הקודש לחול, וכן תפילת ערבית לא מיבעיא

אם אמר "אתה חוננתנו" שהיא הבדלה בתפילה, אלא אפילו אם שכח "אתה חוננתנו" מכל מקום התפילה היא תפילת חול ולכן תקנו בה הבדלה. ועיין שו"ע הרב שם שכתב שאפילו התפלל ערבית מבעוד יום ואח"כ מברך ברכת המזון מבעוד יום, לא יאמר רצה מפני שנראה כתרתי דסתר, ואע"פ שעדיין שבת הוא לכל דבר אינו יכול לומר דבר שסותר את עצמו. אבל ספירת העומר אינה עושה אותו חול אלא לילה, ולילה אינו סיבה שלא לומר רצה, שהרי ניתן להמשיך את הסעודה לתוך הלילה כמה שירצה והולכים בזה אחרי תחילת הסעודה, אע"פ שסיום הסעודה הוא בלילה.

והגאון רבי חיים מאיר וואזנר זצ"ל הסכים עמו בדיון, ואמר דגדר החילוק בין תפילה והבדלה לספירת העומר הוא שתפילה והבדלה נחשבות היסח הדעת והפסק בסעודת שבת, ומכיון שנשתלק מסעודת שבת שוב אינו אומר רצה, אבל ספירת העומר אינה מראה היסח הדעת והפסק בסעודה כלל ולכן יכול לומר רצה אח"כ. ועוד שספירה זו אינה מכרחת שהיום יום חול, דיתכן שתפול ספירה זו בשבת, ורק במקרה נפלה ביום ראשון בשבת. וכן הסכימו לדינא **הגאונים הגדולים רבי נסים קרליץ ורבי חיים קניבסקי זצוק"ל**, וכן הורה **הגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל**.

והגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א הביא ראיה מדעת האומרים שיכול לספור ספירת העומר מפלג המנחה - הביא דבריהם השו"ע הרב בסימן תפט סי"ב, והרי זה פשוט שמי שספר מפלג המנחה ואילך יכול לומר רצה בברכת המזון שעדיין יום הוא, וא"כ מבואר שספירת העומר אינה הפסק כלל לענין אמירת רצה. [א.ה. ולענ"ד אין זו ראיה כ"כ, שהרי סתם מי שסופר מפלג המנחה גם התפלל ערבית מפלג המנחה, דבזה מיירי השו"ע הרב סי"ז, והוא באמת אינו אומר רצה אפילו התפלל מבעוד יום כמבואר בשו"ע הרב סי"ז].

ואילו הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א הורה שלא לומר רצה, וביאר דאכתי מידי ספק לא נפקינן, ובפרט לפי מש"כ השו"ע הרב שם לענין הזכרת

יעלה ויבוא בר"ח שחל במוצאי שבת, דכתב שם שאפשר לומר רצה ואח"כ יעלה ויבוא, כיון שבשעה שאומר רצה עדיין לא אמר יעלה ויבוא שהיא דבר הסותר קדושת שבת, וז"ל: ואף על פי שנראה לכל העולם שהוא לילה אין זו סתירה כל שהוא לא עשה כבר דבר הסותר לזה, וה"ה במוצאי שבת לראש חודש כשמזכיר של שבת לא עשה עדיין דבר הסותר לזה, ואח"כ כשמזכיר של ראש חודש האמת הוא שהוא מזכיר, ע"ש. וא"כ כאן שעשה דבר הסותר, דהיינו שספר ספירה השייכת ליום הבא י"ל דשוב לא יאמר רצה. ואפשר לדמות את זה למש"כ השו"ע הרב שם לענין מי שאמר "ברוך המבדיל" באמצע סעודה שלישית: יש להסתפק אם דינו כהתפלל ערבית, ולפיכך שב ואל תעשה עדיף, שהרי יש אומרים שלעולם אינו מזכיר של שבת אחר שיצא היום, ע"כ. וא"כ גם בנידון דידן שב ואל תעשה עדיף ולא יאמר רצה.

וכן נוטה דעת הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א, ואמר לי: וכי מי ששכח לומר אתה חוננתנו בתפילת ערבית אומר רצה בברכת המזון? בודאי שלא, ואע"פ שלא הבדיל עדיין, עצם הדבר שהתפלל תפילה ששייכת ליום הבא הוא סיבה שלא להזכיר רצה, וכך הדין במי שספר את הספירה השייכת ליום הבא. וכן הסכים **הגאון רבי מנדל שפון שליט"א**, ואמר דלפי המבואר בשו"ע הרב שם דמי שהתפלל ערבית מבעוד יום שוב לא יאמר רצה לאחר מכן, אע"פ שהוא יום לכל דבר וקדושת שבת עדיין בתוקפה עומדת, הוא הדין שגם לאחר ספירת העומר אין לומר רצה.

והגאונים רבי מרדכי גרוס ורבי משה שאול קליין שליט"א אמרו עוד דאדרבה ספירת העומר חמירא יותר מהבדלה, שהרי לדעת כמה ראשונים בשעת הדחק יכול להבדיל מבעוד יום אע"פ שעדיין קדושת שבת בתוקפה, ואעפ"כ אם הבדיל משהחשיך שוב לא יאמר רצה, וכל שכן בספירת העומר שאינה נאמרת אלא בלילה, בודאי שאחרי הספירה שוב אינו יכול לומר רצה בברכת המזון.

מי שאמר ותן טל ומטר בברכת שמע קולנו בימות החמה

ה. שאלה: אדם ששכח כמה פעמים לומר "ותן טל ומטר" בימות הגשמים, וכדי שלא יצטרך לחזור ולהתפלל הרגיל את עצמו לומר תמיד בברכת שמע קולנו "ותן טל ומטר", ונעשה שגור על לשונו כחלק מסדר התפילה, עד שבהגיע ימות החמה, אע"פ שבברכת ברך עלינו אמר כדין "ותן ברכה", כשהגיע לברכת שמע קולנו שכח ואמר "ותן טל ומטר". האם חייב לחזור ולהתפלל, דכשם שאמירת "ותן טל ומטר" מתקנת בימות הגשמים כך היא מקלקלת בימות החמה, או לאו.

תשובה:

ואע"פ שגם הוא מצדד להקל דאין לחזור ולהתפלל, מכל מקום הניח הדבר בצ"ע למעשה.

וגם **הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א** צידד דאין לחזור ולהתפלל בשנה זו מטעם אחר, דארץ ישראל בשנה זו שהיתה שנה מעוטה בגשמים דינה כארץ הזקוקה למטר בין פסח לעצרת, שכתב הביאור הלכה סימן קי"ז ד"ה הצריכים דאין לבני ארץ זו לחזור ולהתפלל אף אם שאלו מטר בברכת השנים, וכל שכן שאם שאל בשומע תפילה אין לו לחזור, שהרי להדיא פסק שם השו"ע סי"ב שיחידים הצריכים למטר בימות החמה שואלים אותו בברכת שומע תפילה.

אמנם הגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל פסק דבודאי צריך לחזור ולהתפלל, ואין זה דומה ליחידים הצריכים למטר בימות החמה, שהרי לא ביקש "ותן טל ומטר" מפני שהוא זקוק כעת למטר, אלא מפני שהיתה בקשה זו שגורה על לשונו בימות הגשמים, ובאמת גם לדידיה הוי סימן קללה, והמבקש על דבר שאין בו ברכה צריך לחזור ולהתפלל.

הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצוק"ל ענה: מסתבר שלא צריך לחזור בדיעבד. וכן פסק **הגאון רבי יעקב גרינוולד שליט"א**, וטעמו דלא חייבו חכמים לחזור אלא במטבע שטבעו חכמים בברכות, דבזה אם אמר שלא כדין וביקש על דבר שהוא סימן קללה חייב לחזור. אבל ההוספה בברכת שמע קולנו היא בקשה פרטית, ובזה לא שייך חיוב לחזור, דכל אחד מבקש לפי צרכיו הפרטיים, והרי הלכה פסוקה היא בסימן קי"ז ס"ב שיחיד הצריך למטר בימות החמה, מבקש על כך בברכת שמע קולנו. ואע"פ שאם יבקש בברכת ברך עלינו יצטרך לחזור, שם היא תפילת הכלל, ולכלל הציבור הוא קללה, אבל בברכת שמע קולנו מבקשים על צרכי הפרט ולדידיה הוי ברכה. וכן הסכים **הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א**, והוסיף שההוספה בברכת שמע קולנו יכולה רק לתקן ולא לקלקל.

והגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א נהנה מן השאלה ואמר לי שלפי ידיעתי לא נזכרה שאלה זו בשום פוסק לא מן הראשונים ולא מן האחרונים,

מכתבים למערכת

חנם חשיב אצל בעה"ל לענין אם מסר בידו לשמור ונגב מידו, ואע"פ הדמיון עמד אצל בעה"ל
בשכר מ"מ לא נקט השכר בשביל שמירה אלא בשביל שירות הבית כל ע"ש. וע' בקצה"ח לעיל
ס' רצא סכ"א נראה שחולק על מהרש"ך בזה ע"ש.

ויל' שהמשגיח בנ"ד הוא כמו משרת בידו היל' כיון שהמשגיח מקבל שכר לשמור את
המצות. אלא אף המהרש"ך מודה בנ"ד שהוא כשומר שכר, שהרי כל כוונת המשגיח הוא רק
לשמור על כשרות המצות, ולכן הוא אינו דומה למשרת שיש לו שירות הבית.

ולפי זה י"ל שאין שייך דין הדין שאינו ניכר לגבי שומר, וזה כמו שאין שייך לומר ששומר פטור
מלשלם כשנזק הוא רק גרמא בעלמא, שהרי בכל גביה י"ל שאצל השומר הוא רק גרמא בעלמא
שהשומר אינו עושה שום מעשה כדי לגרום את הגביה אלא הוא רק לא שמר, וחסרון שמירה
היא רק גרמא בעלמא, ועדיין הוא חייב לשלם. ולכן ה"ה ד"ל לגבי הדין שאינו ניכר, שאף בעצם
אין זה הדין, מ"מ כיון שזה בא משום חסרון השמירה עדיין השומר צריך לשלם.

וזה כמ"ש הב"י ח"מ ס' ס"ו בשם תשובת הריטב"א, וז"ל "דפשיעה גרמא בנזקין היא שהוא
פטור מדיני אדם, אלא שהתורה חייבה שומרים בפשיעה מפני שסמך עליהם בעל הפקדון
והבטיחו שומר לשמורו". ע"ש. ולכן הכי י"ל לגבי הדין שאינו ניכר שהשומר מקבל לשמור מזה
אף שבאדם אחר הוא פטור כשהוא מדין הדין שאינו ניכר.

ואה"נ שגולן א"צ לשלם בעד הדין שאינו ניכר וכמ"ש מרן ס"שג, א"ג... תרומה ונטמאת
או שגולן חמץ ועבר עליו הפסח או בהמה ונעבדה בה עבירה או נפסלה מליקרב או שהיתה יוצאת
ליסקל, ואמר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה בעצמה. ופירש הסמ"ע שם ס"ק ד, "הטעם דאלו
אף שנפסלו אצל הגולן לגמרי מ"מ תבואת תרומה ולחם חמץ לא נשתנה משאר תבואות ולחמין
והרי הן כמו שהיו בשעת הגזילה וכמו שהן עכשיו שאר תבואות ולחמין מ"מ מצי א"ל הש"ל".

מ"מ י"ל דשאני גולן כמ"ש הערוך השלחן שם א"ג, "ואף שיתבאר בס' שפ"ה דגם בהדיק
שאינו ניכר קנסו חכמים להמדיק שישלם כדי שלא ירגיל אדם לעשות הדיקות כאלו לחבירו, מ"מ
בגזול לא האו לקנוס מפני תקנת השבים [ש"פ פ' מהלך] ועוד דגזילות לא שכיח [ניטין פת] ולא ראו
החכמים לקנוס". אלא לגבי שומר כיון שלא שייך בו תקנת השבים וכיון ש"הבטיחו שומר
לשמורו" מ"מ ש"הריטב"א ה"ל, נראה שאף הוא חייב לשלם בעד הדין שאינו ניכר.

וכ"ש הוא, שאף לגבי הדין שאינו ניכר המדיק צריך לשלם אם הוא מדיק במידת כמ"ש מרן
ס"שפ"ה א, "המדיק את חבירו הדיק שאינו ניכר... הוא פטור אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק
שלם... וכן אם היה שוגג או אנוס פטור שלא קנסו אלא מדיק". ע"ש. ונראה שבענין זה פושע הוא
כמדיק, שהרי כל כוונת המשגיח בנ"ד הוא לשמור על הכשרות, ואם הוא אינו עושה כן, וגם הוא
לא היה אנוס, אז ממילא שהוא פושע בענין זה. ולכן הוא צריך לשלם.

וזה כדמצינו בדרך כלל שפושע כמדיק. ולכן כתב הגמון יוסף ב"ק יא ע"א בדפי הרי"ף, "והיינו
שוגג קרוב לאונס דאילו **פושע כמדיק** דמי לחייבו...". ע"ש. וכן הוא ברי"ף תענית י: בדפי הרי"ף
וז"ל "ואפשר לי לומר לדעתו ז"ל שלפי שעשאוהו **כפושע וכמדיק** כיון שלא הבדיל כל היום לא
נתנו לו תשלומין עוד". ע"ש. וכן הוא במנן אבות פ"ד מ"ג, וז"ל "...שאם לא ידקדק בתלמודו ולא
ידע טעמו של דבר יטעה במעשיו ובהוראתו ויחשב לו כדון **כי הפושע הוא כמדיק** כמו שהשוגג
הוא כאנוס". ע"ש.

המשך יבוא בע"ה

לזכרת אחד מהתורמים החשובים: ברשי"ה הגוים נענישם גם על המחשבה

צא ולמד מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו. הטעם שפתח בעל ההגדה בדבר זה
קודם סיפור יציאת מצרים, להורות לנו שהקב"ה דן את האומות אף על המחשבה, אף על
מה שבקש לכן לעשות אף שעדיין לא עשה, ולכן בנין מדוע נענשו פרעה ומצרים אף שהיה זה
זירה מלפניו וכמו שהקב"ה אמר זאת כבר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, 'ועבדו ועינו
אותם ארבע מאות שנה', ואם כן מה חטא פרעה הלא קיים את גזר דינו של הקב"ה (עי' במפרשים
שפירש באופנים שונים). אולם לפי זה מובן מאד, שהיות שהם חשבו להרע לישראל, וכל כוונתם היתה
לרעה, ולא בכדי לעשות את רצונם של השי"ת, לכך הקב"ה מענישם על עצם המחשבה הרעה הזו,
כי הגוים הקב"ה דן מחשבה כמעשה.

(י"ד שמשון פרשת קדושים אות ב)

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת ברכה ב"ר דוד מנשה ע"ה ביגלאיין ת.נ.צ.ב.ה.
הנוצחה ע"י ידידינו הרבני הנגיד
הרב החסיד ר' הערשל ביגלאיין שליט"א

הרה"ג רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס אורחותיך למדין כתב לנו בענין מה שדנו בגליון
פרשת פקודי אודות המשגיח שגרם נזק לבעל המאפייה ברשלנותו, ואלו דבריו:

(א) בתחילה י"ל שנראה שבמאפייה הנ"ל הם סוברים שאין להשתמש במים מלן מן הברז,
משא"כ אחרים סוברים שהוא מותר. ולכן יש לדון בנ"ד לפי אלו סוברים שאין להשתמש
במים מן הברז.

יש לחקור אם יש כאן היקף שאינו ניכר אלא. כתבו התוספות ב"ק ק: ד"ה חייב, לגבי כלאים,
"אע"ג דהדיק שאין ניכר לא שמה היקף נראה לר"י דהא חשיב היקף ניכר שהרי ניכר שהוא
כלאים כשרואה הגפנים בשדה, אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא
חשיב היקף ניכר דמי יודע אם הוכשרו...". ע"ש. וכן הוא בתוס' בב"ב ב: ד"ה וחייב. ע"ש.

ונראה לגבי כלאים שאף אם אחר כך בעל השדה מסיר את הגפנים מהשדה ואז הגפנים אינם
ניכרים בשדה, עדיין התבואה בשדה אסורה משום כלאי הכרם (עי' רמב"ם הל' כלאים פ"ה הל' ו'). ועי' חולין קטו.
החולק ב"ל כלי חרסין וכלי חרסין [ועדיין כתבו התוספות שזה בכלל היקף ניכר. וזה מפני שבשעת תחילת
האיסור כשהגפנים עדיין היו בשדה, הם היו ניכרים לעין. ולכן אין לדון במה שיהיה אח"כ, אלא
רק באם הוא ניכר בתחילת ההפסד או לא.

וכן לגבי טמא טהרות, שאף שהמטמא מסיר את השרץ אחר כך ואז הוא אינו ניכר, עדיין זה
נחשב היקף ניכר, אם לא מפני "דמי יודע אם הוכשרו". ולכן נראה מזה שכדי לומר דין היקף
שאינו ניכר, בעינינו "אינו ניכר" בשעת תחילת האיסור שהיא תחילת הנזק.

ולפי זה יש לדון לגבי עשיית מצה מתי תחילת האיסור. ונראה שזה בשעת שפיכת המים
הפסולים על הקמח, וכשהמים ע"ג הקמח קודם הלישה, שבשעה זו הוא אסור להשתמש בקמח
זה למצה ובשעה זו היא תחילת הפסד מלן של בעל המאפייה. ולכן אף אם אח"כ המים אינם
ניכרים במצות (וזה דומה להסרת הגפנים או השרץ הני"ל), מ"מ בשעת תחילת ההפסד המים היו ניכרים
כשהם היו ע"ג הקמח קודם הלישה.

ולכן כיון שהוא אפשר להכיר ע"י טעימה שמם אלו שהם ע"ג הקמח שעדיין אינם מעורבים
עם הקמח, הם פסולים לעשיית מצה, וכיון שאפשר להכיר את המים שע"ג הקמח קודם הלישה,
אז ממילא שזה בכלל היקף ניכר. ולכן המשגיח צריך לשלם עבור ההפסד.

מ"מ ראיתי ברשימות שיעורים ב"ק ד: שכתוב שם, "וכן מבואר בדברי הרמב"ם, שהחסרון
בהדיק שאינו ניכר הוא שלא נשתנה החפץ וכמו שכתב בפ"ז מהל' חובל ומזיק (הלא) וז"ל המדיק
ממון חבירו הדיק שאינו ניכר, הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו הרי זה פטור מן
התשלומין דין תורה עכ"ל... והנה בקונטרס דגמרי דן הרמב"ן האם גידול כלאים בכרמו של חבירו
חשוב היקף ניכר או היקף שאינו ניכר, והרמב"ן טוען שהערבוביא קובע הכלאים להיות היקף ניכר.
מאידך לפי הרמב"ם לכווארו יוצא אחרת ושללאים אינו היקף ניכר שכן לפי הרמב"ם יש בהדיק
ניכר שינוי בגוף החפצא מאחר שמתקלקלת צורתו, ושינוי זה הרי חסר בכלאים ובכן הול"ל היקף
שאינו ניכר. ובתוס' לקמן (דף ק: ד"ה חייב) כתבו כרמב"ם שללאים הוי היקף ניכר, "שהרי ניכר שהוא
כלאים כשרואה הגפנים בשדה". ע"ש.

ואף לפי פירוש זה בדעת הרמב"ם נראה שעדיין נד"ד בכלל היקף ניכר, שהרי יש שינוי בגוף
הקמח אף קודם הלישה, כיון שהקמח נהיה רטוב ע"י המים, וכיון שזה קודם הלישה אז עדיין יש
מים ע"ג הקמח שאינם מעורבים עם הקמח, והוא אפשר להכיר ע"י טעימה במים אלו שעדיין
אינם מעורבים, שהם באו מהברז. ולכן נראה שאף לפירוש זה בדעת הרמב"ם י"ל שיש בנ"ד דין
היקף שניכר.

(ב) ואף את"ל שעדיין נד"ד בכלל היקף שאינו ניכר, מ"מ עדיין י"ל שהמשגיח צריך לשלם עבור
הנזק, ש"ל שדין היקף שאינו ניכר הוא רק כשסתם אדם מזיק ממנו של חבירו, אבל שאני נד"ד
כיון שהמשגיח הוא כמו שומר שכר בענין זה, דהיינו שהמשגיח מקבל שכר מבעל המאפייה
לשמור" המצות כראוי שלא יהיה שום קלקול בכשרות המצות. ולכן אם השומר פושע בדבר
ואינו שומר את המצות כראוי, אז ממילא שהוא חייב לשלם ככל שומר שכר.

וענין פתחיה תשובה ס' שג ס"ק, שכתב "שומר שכר. עבה"ט, וע' בספר מחנה אפרים הל'
שומרים ס' ל"א שכתב דמדברי תשובת מהרש"ך ח"ב ס' פ"ה נראה דמשרתו של בעה"ל שומר

גליון זה נודב לעילוי נשמת
הגה"ח רבי יום טוב ליפא זצ"ל סופר סת"ם
בן הגדה צ"ב רבי **שמואל דוד הכהן** זצ"ל ראב"ד חוסט
נלב"ע י' שבט תש"מ ת.נ.צ.ב.ה.
הנוצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנגיד הגה"ח ר' **שמואל דוד פרידמן** שליט"א
בעמח"ס נפלאים "שדה צופים" מצווה ועושה ועוד

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
ממית עצמו באהלו של תורה רבות בשנים
מהלומדים המופלגים בביהמ"ד צאנז בית שמש
הרה"ג ר' גרשון נוסנצוויג שליט"א
לרגל שמחת הכנס בנו כמר **מאיר** ני"ו
ברביתו של אאע"ה במז"ט ובשעט"מ
ברכותינו שגורות שיזכה לגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכוט"ס

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
עומד לימין המערכת רבות בשנים במסירות נפלאה
עדן הנפש ואציל המידות מוקיר תורה ולומדיה
הרב החסיד ר' **לוי ברנשטיין** שליט"א
לרגל שמחת הכנס בנו היניק וחכים כמר **ישראל** ני"ו
בעול תורה ומצוות במז"ט ובשעט"מ
ברכותינו שגורות שיזכה לגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכוט"ס

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
סיני ועוקר הרים צנא מלא ספרא
מית עצמו באהלו של תורה רבות בשנים
הרב הגאון ר' **יוסף שלמה פרידמן** שליט"א
דומ"צ חסיד בעלזא רמת בית שמש ד'
לרגל שמחת אירוסין בנו העילוי כמר **אפרים** ני"ו
עב"ג בת ידידינו ש"ב
הרב החסיד ר' **ירמיה יחזקאל דמן** שליט"א י-ם
במז"ט ובשעט"מ
והברכה אחת הוא לסבים החשובים
ידידינו עוז הרב החסיד ר' **בעריש פרידמן** שליט"א
הגה"ח ר' **משה דוד שארף** שליט"א
הרב החסיד ר' **אברהם יעקב שארף** שליט"א
הרב החסיד ר' **מאיר דמן** שליט"א

י"ל ע"י הצב"י **משה פריד** בלאאמ"ר הרב **עמרם** שליט"א בן מו"ל הרב **סנדר** זצ"ל קרית בעלזא בית שמש יצ"ו

העלון עבר הגהה הלכתית של הגה"צ רבי **שמאי גרוס** שליט"א חבר הבד"ץ דקהל מחזיקי הדת בעיה"ק ירושלים תובב"א ונשיא המערכת

שאלות לגדו"י, הערות והארות אפשר לשלוח בפקס: 05377498-2 | 153 | מייל המערכת | a0527170252@gmail.com | לתרומות והנצחות ניתן לפנות: 053-3177749